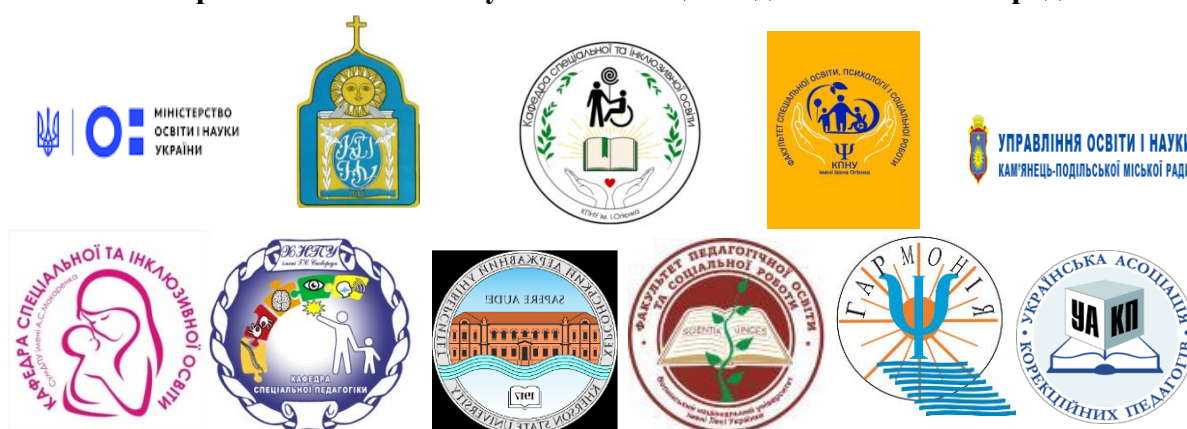

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди
Кафедра спеціальної педагогіки
Херсонський державний університет
Кафедра спеціальної освіти
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти
ГО Центр психологічної допомоги «Гармонія»
Українська асоціація корекційних педагогів
Управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

МАТЕРІАЛИ
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
з міжнародною участю

Кам'янець-Подільський – 2024

УДК 159.9+376+373]-056.313(063)
ББК 88.3+74.3+74.202.42я431
П86

Рекомендовано до друку ухвалою вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, протокол № 10 від 28 листопада 2024 р.

Рецензенти

Онуфрієва Ліана Анатоліївна - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загально та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Кабельникова Наталія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної освіти Херсонського державного університету

Редакційна колегія

Буйняк М.Г., кандидат психологічних наук, доцент, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, заступник декана з навчальної роботи і забезпечення якості вищої освіти; **Валько Т.І.**, доктор філософії, асистент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти; **Дмітрієва О.І.**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти (відповідальний секретар); **Докучина Т.О.**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, заступник декана з наукової роботи та інформатизації навчального процесу факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи (відповідальний редактор); **Марціновська І.П.**, кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти; **Миронова С.П.**, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; **Михальська С.А.**, доктор психологічних наук, професор, зав. кафедри спеціальної та інклюзивної освіти; **Чопік О.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти.

П86 Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 8 листопада 2024 р. / за ред. Т.О. Докучиної, відп. секретар О.І. Дмітрієва. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 232 с.

У збірнику представлено тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти», висвітлюються актуальні проблеми розвитку та освіти дітей з особливими освітніми потребами; професійної діяльності фахівців спеціальної освіти.

Матеріали конференції друкуються в авторській редакції. За науковий зміст, унікальність, виклад і якість поданих матеріалів відповідальність несуть автори.

ЗМІСТ

Бабурнич Т.М., Гаяш О.В.	Особливості професійної діяльності фахівця (вчителя-дефектолога) інклюзивно-ресурсного центру	9
Бабчук Н. І.	Формування соціальної компетентності в учнів старших класів з порушеннями інтелектуального розвитку	12
Башинська Ю.	Формування професійно значущих якостей у майбутніх фахівців спеціальної освіти	14
Богданова О.І.	Емоційне вигорання у батьків дітей з особливими освітніми потребами	17
Буйняк М.Г., Яковченко А.О.	Теоретичний аналіз проблеми індивідуального навчання дітей зі складними порушеннями розвитку (інтелектуальними порушеннями та розладами спектру аутизму)	19
Буйняк М.Г., Пендюк Л.М.	Роль батьків у соціалізації дітей з розладами спектру аутизму	23
Валько Т.І.	Вплив батьків на розвиток дитини раннього віку	26
Василак О.С.	Структура професійної компетентності майбутнього вчителя історичних дисциплін	28
Вегера А.А.	Партнерська взаємодія як основа ефективного провадження інклюзивного навчання	31
Великжаніна Д.В.	Вектори підвищення професійної компетентності соціальних педагогів закладів з інклюзивним освітнім середовищем	34
Вержиховська О.М.	Соціалізація дітей з порушеннями інтелекту як психолого-педагогічна проблема	38
Галацан Г.Ю.	Вплив корекційно-розвивальної програми на стан дивергентного мислення підлітків з порушеним розумовим розвитком	41
Галецька Ю.В.	Лепбук як засіб формування звуковимови дошкільників	44
Гаяш О.В.	Основні компетенції спеціального педагога: аналіз поглядів польських науковців	47
Герасимович А.Б.	Психолого-педагогічні умови підготовки школярів з інтелектуальними порушеннями до соціально-психологічної адаптації	50
Голдобрей Л.Л.	Особливості методики «розвиваючого руху» Вероніки Шерборн	53
Гончарук А.В.	Застосування характерологічного аналізу К. Горні у дослідженні проблем емоційного вигорання у батьків	58
Гончарук Н.М.	Психологічні умови формування комунікації школярів із порушеннями інтелекту в інклюзивному просторі	61
Горбанчук Н.В.	Організація раннього втручання у системі роботи інклюзивно-ресурсного центру	64
Горішна Н.М., Слозанська Г.І.	Соціально-реабілітаційні послуги для дітей з інвалідністю та їхніх сімей у територіальних громадах: результати моніторингових досліджень	67
Горшкова Г.В.	Особистісно-мотиваційний компонент інклюзивної компетентності фахівців спеціальної освіти	70

Список використаних джерел

1. Васильковська С. Організація роботи Служби Раннього Втручання в умовах Дніпропетровського обласного методичного психолого-медико-педагогічного центру. *Психолого-педагогічний супровід сім'ї у роботі психолого-медикопедагогічної консультації* / за ред. А. Г. Обухівської. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. С. 47-52.
2. Кукуруза Г. В. Психологічна модель раннього втручання: допомога сім'ям, що виховують дітей раннього віку з порушеннями розвитку: монографія. Харків : Планета-прінт, 2013. 244 с.
3. Ремажевська В. М. Науково-організаційні основи створення системи ранньої комплексної допомоги дітям з вадами зору. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. Збірник наукових праць, 2007. Київ. №4 (6). С. 81-89.
4. Склянська О.В. Психолого-педагогічний супровід дитини раннього віку з особливими потребами в умовах інклюзивно-ресурсного центру. *HUMANITARIUM*. 2019. Вип. 42 (1). С. 154-164.
5. Стасенко Т. Раннє втручання : для якісної послуги необхідна ефективніша міжвідомча координація. *Український медичний часопис*. 2018. URL : <https://umj.com.ua/uk/publikatsia-129279-rannye-vtruchannya-dlya-yakisnoyi-poslugi-neobhidna-efektivnisha-mizhvidomcha-koordinatsiya> (дата звернення: 04.05.2024).

Горішна Н.М., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Слозанська Г.І., доктор педагогічних наук,
професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
*Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ПОСЛУГИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Соціально-реабілітаційні послуги є ключовим інструментом підтримки дітей з інвалідністю, що забезпечують відновлення їхніх фізичних, психічних і соціальних функцій та сприяють підвищенню адаптаційного потенціалу, здатності до соціального функціонування, покращення якості життя та включення у суспільство. Серед таких послуг виділяють комплексні, такі як раннє втручання, денний догляд дітей з інвалідністю, стаціонарний догляд,

догляд вдома, підтримане проживання, догляд і виховання дітей в умовах, наближених до сімейних, соціальна реабілітація дітей з інтелектуальними та ментальними порушеннями, соціально-побутове орієнтування, та допоміжні послуги. До останніх, зокрема, належать супровід під час інклюзивного навчання, послуга персонального асистента, транспортні послуги, переклад жестовою мовою [4, с.163]. Потреба у послугах соціальної реабілітації зростає в умовах війни, яка посилює вразливість дітей з інвалідністю та їхніх сімей, а також призводить до зростання рівня інвалідизації населення, у тому числі й дитячого віку.

Різними аспектами організації та надання соціальних, реабілітаційних, освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з інвалідністю та особливими освітніми потребами (ООП) присвячені праці вітчизняних [1; 2; 3] та закордонних дослідників [5; 6]. Проте на сьогодні недослідженими є питання охоплення населення, зокрема дітей з інвалідністю та їхніх сімей, соціально-реабілітаційними послугами у громадах, їх якості та доступності.

Дослідження, яке проводилось у рамках проекту Національного фонду досліджень України «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди», було спрямоване на визначення рівня розвитку соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю та їхніх сімей на рівні територіальних громад. Для його проведення було використано якісний дизайн з використанням стратегії «дослідження в дії за участі у громаді».

Пілотне дослідження було проведене у лютому-серпні 2024 р. у 9 територіальних громадах різного типу у трьох областях, зокрема, у Тернопільській, Львівській та Черкаській. Участь у кількісному дослідженні взяло 209 респондентів – батьків дітей з інвалідністю та ООП. За даними дослідження 67% (140) дітей мали встановлену інвалідність, 10% (21 дитина) перебувала в процесі встановлення статусу інвалідності, 23% (48) дітей не мали такого статусу. 63,2% (132) батьків відповіли, що їхні діти мають особливі освітні потреби, 7,7% (16) зазначили, що проходять комплексну оцінку розвитку дитини в ІРЦ для їх визначення, 29,1% (61) відповіли, що їхні діти не мають ООП.

Потребу у соціально-реабілітаційних послугах відзначили 49,3% (103) опитаних, ще 23% (48) швидше погоджувалися з тим, що такі послуги дитині потрібні, 12,4% (26) схилились до думки про неактуальність таких послуг для їхньої сім'ї, 11% (23) – не потребували їх, 4,3% (9) – не змогли визначитись з відповіддю на це питання. 14,5% (31) респондент відзначив, що у їхній громаді відсутні надавачі соціально-реабілітаційних послуг, 22,5% (47) – не обізнані у цьому питанні, 37% (54) відповіли, що таких надавачів недостатньо, 25,8% (54) відзначили що у громаді є достатньо надавачів відповідних послуг. 16,3% (34) респонденти вказали, що їхні діти отримують соціально-реабілітаційні послуги за місцем проживання у достатньому обсязі, 28,2% (59) відповіли, що послуги

отримують, але їх недостатньо, 16,3% (34) не змогли відповісти на це питання, а 39,2% (82) – їх не отримували.

Згідно з відповідями батьків, 15,8% (33) оцінили послуги як доступні, 20,6% (43) – швидше як доступні, аніж недоступні, 1,4% (3) вважали послуги недоступними, а 0,5% (1) вагалися з відповіддю. Серед проблем, які впливають на доступність соціально-реабілітаційних послуг, респонденти, які оцінили їх як швидше недоступні та недоступні, відзначили брак фахівців належного профілю – 27,8% (18), брак матеріально-технічних ресурсів, таких як приміщення та обладнання – 16,9% (11), віддаленість послуг від місця проживання дітей – 15,4% (10), незручний режим та графік роботи – 13,8% (9), низьку якість послуг – 10,8% (7), архітектурну недоступність приміщень – 7,7% (5), відсутність соціально-реабілітаційних послуг як таких – 4,6% (3), упереджене ставлення, стигматизацію чи дискримінацію – 3% (2). Серед фахівців, яких найбільше бракує для надання якісних соціально-реабілітаційних послуг, респонденти вказували асистентів дитини (20,4%), психологів (18,5%), фізіореабілітологів (15,7%), ерготерапевтів (14,8%) та логопедів (15,7%). 46,2% (43) респондентів оцінили якість надання соціально-реабілітаційних послуг як достатню, 38,7% (36) – як високу, 11,9% (11) – як швидше задовільну, але не оптимальну, і 3,2% (3) не змогли відповісти на це питання.

Результати експертного інтерв'ю з 13 керівниками та фахівцями закладів, які є надавачами соціально-реабілітаційних дали можливість виокремити такі ключові проблеми в організації та наданні цих послуг на рівні територіальних громад: обмежена міждисциплінарна взаємодія та недостатній обмін інформацією про доступні послуги; відсутність співпраці та практик обміну досвідом у наданні таких послуг між громадами та регіонами; невідповідність попиту на соціально-реабілітаційні послуги та можливості його задоволення внаслідок браку матеріально-технічних і кадрових ресурсів; професійне вигорання фахівців; низький рівень обізнаності батьків щодо соціально-реабілітаційних послуг та їх неготовність активно долучатися до реабілітаційного процесу дитини. Ці фактори значною мірою впливають на якість соціально-реабілітаційних послуг, особливо у малих містах і селищах, обмежуючи їхню тривалість та ефективність.

Підвищення якості та ефективності соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю та їхніх сімей потребує низки заходів: розширення спектра послуг відповідно до потреб дітей та їхніх сімей; впровадження міждисциплінарного підходу при наданні послуг; підвищення компетентності фахівців і батьків щодо реабілітаційного процесу; зміцнення соціального партнерства та залучення додаткових ресурсів через співпрацю з громадськими, благодійними, міжнародними організаціями та бізнес-структурами для розвитку соціально-реабілітаційних послуг; проведення моніторингу якості, своєчасності та тривалості наданих послуг та оцінки їхньої ефективності.

Список використаних джерел

1. Балухтіна О.М. Теоретичні та практичні аспекти впровадження соціальної послуги «тимчасовий відпочинок» для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. Вип. 90. С. 14–19.
2. Горішна Н. М., Петрочко Ж. В., Столярик О. Ю. Законодавчі аспекти соціальної реабілітації дітей з інвалідністю: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Інклюзія і суспільство*. 2023. Вип. 2. С. 19–27.
3. Коляда Н., Кравченко О., Назар С. Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2020. Вип. 5. С. 13–25.
4. Криницька І. П., Слосанська Г. І., Скочко М. О. Зміст соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю: аналіз основних підходів. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 64. С. 161–165. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.1.32>.
5. Archer A., Harper L., Cameron D. Understanding rehabilitation in Ukraine from the perspective of key informants. *Disability and Rehabilitation*. 2020. 42(2). pp. 267–273.
6. Bridge G. Disabled children and their families in Ukraine: Health and mental health issues for families caring for their disabled child at home. In *Social Work Visions from Around the Globe*. Routledge. 2013. pp. 89–105.

Горшкова Г.В., доктор філософії, доцент,
доцент кафедри спеціальної освіти
Хортицької національної академії,
м. Запоріжжя, Україна

ОСОБИСТІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВИТИ

Увага до осіб з особливими освітніми потребами (а саме: з порушеннями психофізичного розвитку) є значущою в сучасній Україні, що потребує створення певних умов для їх інтеграції у систему суспільних відносин нашої країни, і відповідає світовим стандартам.

Актуальним постає питання щодо дослідження особистісно-мотиваційного компоненту інклюзивної компетентності фахівців спеціальної освіти, тому що вони повинні мати унікальний набір особистісних якостей та мотивацію високого рівня. Фахівці спеціальної освіти здійснюють свою професійну діяльність з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку